

ORNIS FENNICA

XXIV, N:o 2

SUOMEN LINTUTIETEELLISEN YHDISTYKSEN JULKAISEMA
UTGIVEN AV ORNITOLOGISKA FÖRENINGEN I FINLAND

1947, 1. X.

Toimitus P. Palmgren, J. Koskimies.
Redaktion

K. E. Kivirikko

• 28. I. 1870

† 26. IV. 1947

Huhtikuun 26. päivänä kuoli täällä Suomen Lintutieteellisen Yhdistyksen pitkäaikainen puheenjohtaja, sittemmin kunniajäsen, Suomalaisen normaalilyseon täysinpalv. yliopettaja, fil. tohtori, professori h. c. Kaarlo Eemeli Kivirikko 78. ikävuodellaan.

Kivirikko (v:een 1906 Stenroos) oli syntynyt Helsingissä 28. I. 1870. Päästyään v. 1889 ylioppilaaksi Suomalaisesta normaalilyseosta hän suoritti fil. kandidaatin tutkinnon kolmessa vuodessa;

fil. lisensiaatiksi hän valmistui v. 1898. Näinä vuosina hän ennätti lisäksi — paitsi julkaista eräitä vesiemme eläimistöä, lähinnä vesikirppuja käsitteleviä tutkimuksia — myös hoitaa yliopistollisia asistentin ja amanuenssin tehtäviä sekä toimia opettajana Helsingin oppikouluissa. Kesällä 1894 hän sitäpaitsi yhdessä O. Bergrothin kanssa suoritti tutkimusmatkan Itä-Karjalaan sekä myöhemmin (1896) W. F. Brotherus'en kanssa Keski-Aasiaan Tienšan-vuoristoon asti. — V. 1899, jolloin hänet nimitettiin Sortavalan reaalilyseon luonnonhistorian ja maantiedon lehtoriksi, Kivirikko lopullisesti siirtyi koulualalle. Verraten pian (1905) hän kuitenkin palasi Helsinkiin tullen Suomalaisen normaalilyseon lehtoriksi opettajansa A. J. Melan jälkeen sekä myöhemmin (1911) luonnonhistorian ja maantiedon ensimmäiseksi yliopettajaksi. Tätä tointa hän hoiti sitten aina v:een 1938, eläkkeelle siirtymiseensä asti.

Näihin ulkonaisiin puitteisiin sisältyy suuri, innostuksella suoritettu elämäntyö — ulottuuhan jo hänen lähes 30 vuotta kestänyt yliopettajankautensa yli tavanomaisten mittasuhteitten. Oppikirjoiltaan, jotka yhä uusina painoksina ilmestyen ovat jatkuvastikin käytännössä, hän täysin uudisti koulujemme koko biologian opetuksen. Mutta vaikuttavin lienee sittenkin ollut hänen persoonallinen panoksensa. Kivirikkohan oli armoitettu kuvaaja, sekä sanoin että piirroksin. Hänen kertojanlahjansa ovat yleisesti tunnetut, ovathan ne muodostuneet milteipä sananparreksi. Ja vaikkapa kuvaukset hänen innostuessaan eivät aina olisikaan kestäneet mittausopillista tarkistusta, hänen opetuksensa painui mieliin, se tehoi. Olisi suoranainen ihme, ellei sellaisella asiaansa kohdistuvalla innostuksella ja lämmöllä annettu opetus olisi tavannut otollista maaperää kymmenien oppilaspolvien keskuudessa, antanut ja vahvistanut herätteitä. Sillä vaikka monet alaan vähemmän innostuneista oppilaista eivät löytäneetkään armoa hänen silmissään, ne heistä, jotka osoittivat omaehtoista kiinnostusta, tapasivat hänessä lämpimän tuen, tahtoisin suorastaan sanoa ystävän.

Niin suuriarvoiseksi kuin Kivirikon työ oppikirjojen laatijana onkin arvostettava, merkittävimmän osan hänen kirjallisesta tuotannostaan muodostavat kuitenkin hänen suurteoksensa, merkittävimmän jo senkin vuoksi, että ne ovat lähinnä hänen lempiharrastuksensa kohdetta — lintuja. Toimitettuaan täysin uusitun painoksen, Mela-Kivirikko, „Suomen luurankoisista“ (1909) sekä toimittuaan m. m. „Maapallon eläimistön“ päätoimittajana hän vv. 1926—27 sai val-

miiksi kaksiosaisen, loisteliaasti kuvitetun „Suomen linnut“. Myöhemmin hänen vapauduttuaan koulutyöstä ilmestyi „Suomen selkärankaisten“ nimellä (1940) jo kipeästi kaivattu „Suomen luurankoisten“ uusi laitos, aikaisemmasta huomattavasti laajentuneena. Ennättipä hän vielä viime vuosien kuluessa laatia uuden käsikirjoituksen „Suomen linnuista“, teoksesta, joka siten vertauskuvallisella tavalla jäi hänen suurteoksistaan viimeiseksi.

Näiden suurten käsikirjojen merkitystä maamme eläimistön sekä eritoten linnuston yleistuntemukselle tuskin voidaan yliarvioida, olkoonpa, että niiden levinneisyystiedoissa tai muissa hänen temperamentilleen vierasta laajaa ja perusteellista arkistotyötä vaativissa yksityiskohdissa saattaakin esiintyä joitakin puutteellisuuksia tai epätarkkuuksia. Kuvaavana piirteenä on pidettävä sitä, että „Suomen lintujen“ aikoinaan ilmestyttyä vastaavanlaatuisen monografian toimittaminen nisäkkäistämme tuli ajankohtaiseksi. Se ilmestyiikin — Kivirikon „Suomen selkärankaisten“ tullessa julkisuuteen.

Mutta koulu ja kirjallinen työ muodostivat kuitenkin vain osan Kivirikon päivätyöstä. Hänen rakkaimpana erikoisharrastuksenaanhan oli eläinten täyttäminen, ala, jolla hän jos millään tuli tunnetuksi ja tunnustetuksi. Tässä työssä hän olikin saavuttanut ilmiömäisen taituruuden, jossa hänen erityinen kätevyytensä sekä taiteelliset taipumuksensa yhdistyivät vuosikymmenien harjaannukseen. Todellakin helppoa ja vaivatonta, muuhun tulokseen ei voinut tulla Kivirikon täyttämisdemonstraatiota katsellessa. Ikävä vain, että oma-kohtaisissa yrityksissä tuo kuvitelma pyrki useimmilta niin perusteellisesti särkymään. Näkyvänä todisteena hänen taituruudestaan ovat Kivirikon Yliopiston maanviljelys- ja metsäeläintieteellisen laitoksen sekä Werner Söderström Oy:n omistukseen siirtyneet, yhteensä runsaasti toista tuhatta lintua käsittävät kokoelmat biologisine ryhmineen.

Kaarlo Eemeli Kivirikko „luonnon tietäjä, taitaja ja taiteilija, suomenkielisen luonnontieteellisen kulttuurin merkkimies“ on poissa. Muistakaamme häntä lämminsydämisenä, innostuneena ja innostavana ihmisenä — teoksissaan hän tulee elämään läpi vuosikymmenien.

Heikki Suomalainen.
